

John Endlich
Antiquairs

Catalogus 2013

Voorwoord

Graag bieden wij u hierbij ter gelegenheid van TEFAF 2013 onze nieuwe catalogus aan.
Wij presenteren hierin een aantal zeldzame en bijzondere hoogtepunten van het Nederlands zilver.

Jan Zael van Vianen, een zilversmid uit Utrecht, toont zich een zeer vaardige graveur op een prachtige beker.
Tevens tonen wij fraai gegraveerde bekers uit Groningen en Dordrecht.

Het oog van de ware fijnproever zal worden getrokken naar een prachtige collectie gegraveerde Hollandse penningen en penningdoosjes uit de zeventiende eeuw gemaakt in Amsterdam, Hoorn en Groningen. Dit geldt ook voor een zeldzaam gouden doosje met verfijnd emaille uit circa 1650.

Een ander zeer klein begerenswaardig verzamelobject is een palmhouten micro-snijwerk met de voorstelling van Orpheus die voor de dieren speelt. Dat niet alle drijvers zich in de tweede helft van de zeventiende eeuw lieten inspireren door de Hollandse bloemstijl toont de Dordtse zilversmid Jan van Ossevoort met zijn schotel uit 1688.

De uitzonderlijk rijke kandelaars van Christiaan Warenberg en een vroege Haagse kraantjeskan vormen de hoogtepunten uit het eerste kwart van de achttiende eeuw. Een hoogtepunt uit het derde kwart van de achttiende eeuw vormt de uitzonderlijk fraaie broodmand van Johannes Schiotling. De combinatie van zeldzame luxe houtsoorten en zilveren monteringen uit zich in een paar bestekkisten uit Amsterdam en een zeer elegante theekist uit Rotterdam.

Opnieuw tonen wij een uitgebreide set kandelaars van de hand van Anton Hinrich Pape. Een selectie uit onze collectie miniaturen complementeert de keuze van dit jaar.

John en Dick Endlich
Haarlem, februari 2013

Beker

A beaker with fine engravings

Groningen, 1620 - 1621
Cornelis Papinck I

Hoogte 15 cm, Ø 10,2 cm
223 gram

Een vroege zilveren beker, de voet bestaat uit een gegoten, gewelfde standring met rozetten waarboven een gestanste band met eierlijst, rondom is een koordrand aangebracht.

De bovenste helft van de beker is fijn gegraveerd met gestileerd bladwerk waaronder drie medaillons omgeven door rolwerk, een maskeron en een schelpornament, aan weerszijden een draakachtig dier. In de medaillons zijn drie vrouwfiguren afgebeeld als personificatie van Geloof met crucifix en boek, Hoop met anker en duif en Liefde als Caritas met drie kinderen. Hiertussen zijn linten met vruchtentrossen opgehangen. Onder de bodem zijn de letters I G gegraveerd waartussen een huismerk. In een cirkel staat, de latere, inscriptie: AVICE . JOAN . WARRE . SEPTEMBER . 9 . 1883 . +

Deze beker is de vroegst bekende Groninger beker met afbeeldingen van de goddelijke deugden. Cornelis Papinck stamde uit een katholieke familie. Omdat op deze beker het Geloof is afgebeeld met een crucifix compleet met corpus in plaats van alleen een kruis is het waarschijnlijk dat ook de opdrachtgever katholiek was.

Literatuur:

Groninger Zilver, 1975, nr. 28, p.35

Jean-Pierre van Rijen, *Groninger Keur*, 1997, nr. 3, p. 47

Tentoonstelling:

Groninger Zilver, 1975, nr. 28

Herkomst:

dr. W. Hofman

Beker

A rare and finely engraved beaker

Utrecht, 1628
Jan Zael van Vianen

Hoogte 17,5 cm, Ø 10,9 cm
233 gram

Een zilveren beker gegraveerd met bandwerk waarin bloemen, takjes en bladeren. Daaraan afhangende festoenen met takjes, bladeren en bloemen; bij elk festoen een afhangende bloem.

Hiertussen drie geopende bloemen, hangend aan takken met blaadjes. Boven de geprofileerde voetrand zijn fijn gegraveerde scènes aangebracht in de stijl van Adriaen Brouwer en Adriaen van Ostade: een dansend boerenpaar, een doedelzakspeler, een pijprokende man met bierkruik en een minnend paar.

De scène van het minnend paar is in spiegelbeeld te zien op de achtergrond van het schilderij *Slapende man in herberg* van Adriaen Brouwer in de collectie Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen.

Jan Zael van Vianen werkte van vóór 1598 tot 1630. Hij zou geen familie zijn van de beroemde familie van zilversmeden Paulus en Adam van Vianen.

Micro-snijwerk Orpheus speelt voor de dieren
Micro-carving Orpheus charming the animals

Holland, Amsterdam, circa 1640
Palmhout in lederen etui

Snijwerk: hoogte 1,1 cm, 4,4 x 4,7 cm
Foedraal: 5,6 x 5,5 cm

Een palmhouten micro-snijwerk met de voorstelling van Orpheus die voor de dieren speelt. Deze voorstelling is vervaardigd omstreeks 1640 in de Noordelijke Nederlanden, waarschijnlijk in Amsterdam. Het snijwerk wordt bewaard in een contemporain lederen foedraal.

Het mythologisch verhaal draait om de beroemde zanger Orpheus die met de nimf Eurydice trouwde. Toen zij door een adder werd gebeten stierf zij. Orpheus zong een klaaglied en alle wilde dieren omringden hem tam en de bomen hielden hun ruisen in. Orpheus bedacht dat hij met zijn muziek de heersers over de onderwereld wellicht kon overtuigen om Eurydice terug te sturen. Hij daalde af in de onderwereld en bij de troon van Hades begon hij te zingen. Een wonder gebeurde: de koning van de onderwereld liet zich door de prachtige muziek overtuigen en Eurydice mocht terug. Echter Orpheus mocht niet naar zijn geliefde omkijken voor ze het zonlicht hadden bereikt. Uiteraard keek Orpheus wel om en Euridyce moest in de onderwereld achterblijven.

In de beeldtraditie wordt Orpheus meestal met een lier afgebeeld, het instrument dat hij van Apollo kreeg. Hier is Orpheus afgebeeld met een viola da gamba. In de zeventiende eeuw komt deze wat vrijere interpretatie van het verhaal vaker voor, bijvoorbeeld op schilderijen van de in Praag en Utrecht werkzame Roelant Savarij (1576-1639). Ook op prenten van Nicolaes de Bruyn (1570-1656), een in Amsterdam werkzame prentontwerper, is Orpheus afgebeeld met een viola da gamba. De beeldsnijder heeft deze prent nauwkeurig gevolgd bij het vervaardigen van het micro-snijwerk. Dat hij ook bekend was met andere prenten uit het oeuvre van De Bruyn blijkt uit de grote overeenkomsten tussen de prent met zwijnen uit een serie wilde dieren van Nicolaes de Bruyn en het zwijntje op het snijwerk.

Al eeuwen bestaat de fascinatie voor het extreem kleine. De verbazing over de geringe afmeting, het onbegrip over het vervaardigen van iets minuscuuls en het ongelooflijke ontzag voor de vaardigheid van de maker maakten het tot zeer begerenswaardige verzamelobjecten. Hoewel de bewondering zeer groot was, is er opmerkelijk weinig bekend over micro-snijwerken.

In de zestiende eeuw werden gebedsnoten vervaardigd. Kleine bolletjes ter grote van een stuiterbal die opengeklapt konden worden en waarin een Bijbelse voorstelling was gesneden. Daarmee werd het een altaar in het klein. Deze voorwerpen werden door vorsten en de hoge adel gekoesterd. Aangenomen wordt dat een groot aantal van deze gebedsnoten met micro-snijwerk werd vervaardigd in enkele werkplaatsen in de Noordelijke Nederlanden en het Nederrijn gebied in de omgeving van Keulen.

In de zeventiende eeuw werden dergelijke voorwerpen van privé devotie nog steeds gekoesterd in naturaliënkabinetten als wonderen van het menselijk kunnen. In een lofdicht van de Amsterdamse dichter Jan Vos (1610-1667) opgedragen aan Catharina Hooft (1618-191), de echtgenote van burgemeester Cornelis de Graeff (1599-1664) wordt een besneden kersenpit met meer dan honderd hoofden beschreven. Het feit dat er in de zeventiende eeuw een lofdicht op een micro-snijwerk werd gemaakt, geeft niet alleen de zeldzaamheid aan maar toont ook aan dat de wereld van Amsterdamse regenten en burgemeesters bekend was met micro-snijwerk.

Een ander micro-snijwerk dat ongetwijfeld in deze kringen werd bewonderd, bleef in het bezit van de kunstenaar die het vervaardigde. De Amsterdamse beeldhouwer Albert Jansz Vinckenbrinck (ca. 1605–1664) bezat bij zijn overlijden een appeltje dat als een gebedsnoot kon worden opengeklapt. Aan de binnenzijde van de twee helften was het besneden met de zeven werken van barmhartigheid. Dit micro-snijwerk geeft aan dat in de zeventiende eeuw beeldhouwers nog steeds gefascineerd waren door de bijzondere techniek die hier aan ten grondslag ligt en er ook vaardig in waren.

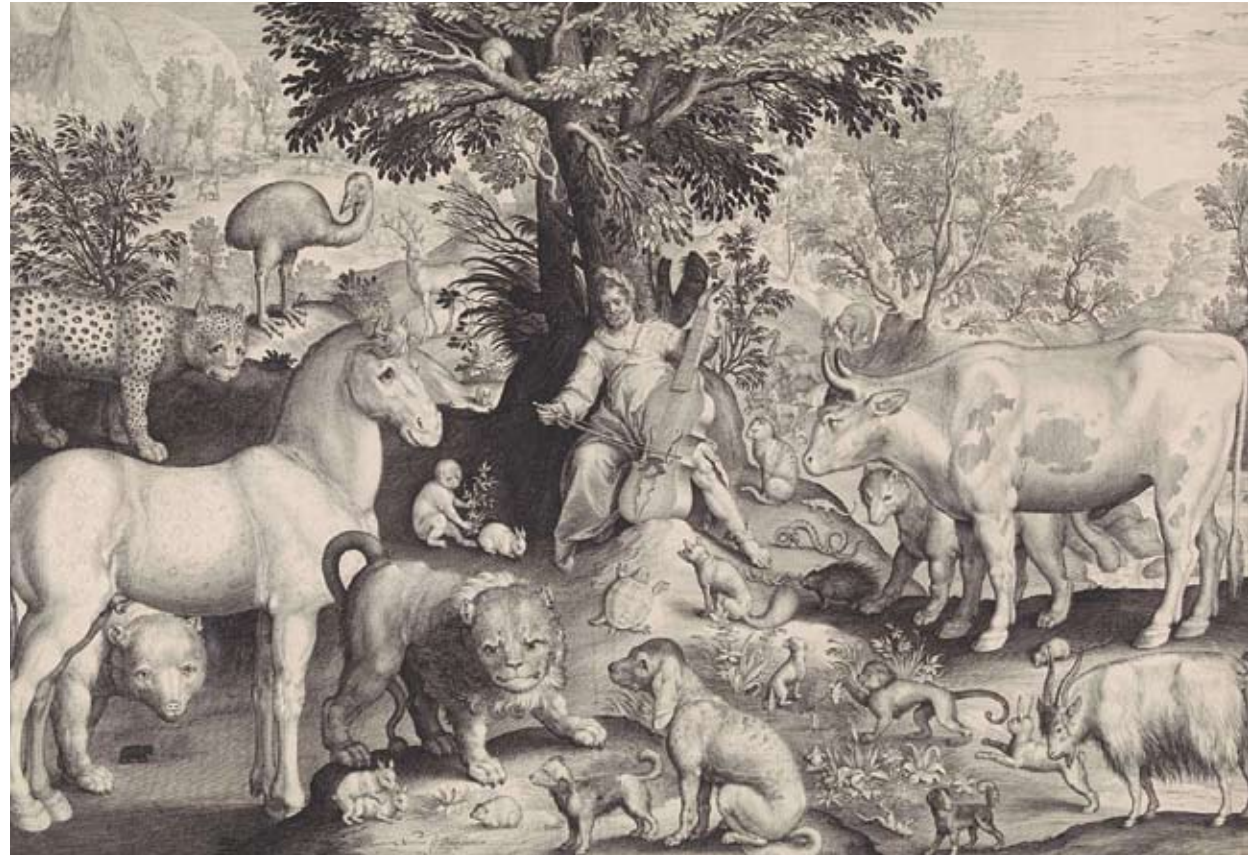

Nicolaes de Bruyn, 1594, *Luipaard, wild zwijn en twee honden* (detail)
Rijksmuseum Amsterdam onv. nr. RP-P-1879-A-2883

Van Vinckenbrinck is geen ander micro-snijwerk bekend. Zijn roem dankt hij aan het ontwerp van de David en Goliath uit het Oude Doolhof, nu in de collectie van het Amsterdam Museum, en de ontwerpen voor en het vervaardigen van de preekstoel in de Nieuwe Kerk. Gezien de grote fascinatie voor deze wonderen van kunst moeten er meer micro-snijwerken zijn vervaardigd. Het micro-snijwerk van Orpheus is tot op heden de enig bekende niet religieuze voorstelling.

Micro-snijwerk was het werk van uiterst bekwame beeldsnijders. Helaas is over dit kunstambacht weinig bekend. Het grote werk dat werd vervaardigd, denk daarbij ook aan deuren, schouwen en lambriseringen, is soms bewaard gebleven maar veelal niet gesigneerd. Kleinplastiek is slechts op kleine schaal en uitsluitend voor de absolute bovenlaag van de bevolking vervaardigd. Van Vinckenbrinck uit Amsterdam is relatief veel bekend, maar van zijn Utrechtse collega Ambrosius van Swol kennen we bijvoorbeeld maar twee stukken: een schilderij in het Centraal Museum en een kleinplastiek van een rattenkruid-verkoper in het Rijksmuseum.

Naast Vinckenbrink en Van Swol moeten er in de Noordelijke in de zeventiende eeuw nog meer beeldsnijders actief zijn geweest die naast groot werk voor de huizen van regenten, kleinplastieken en micro-snijwerken voor de kabinetten van verzamelaars vervaardigden.

Nicolas de Bruyn (1565/71- 1652), *Orpheus speelt voor de dieren*
Rijksmuseum Amsterdam, inv.nr. RP-P-1889-A-14290

Gouden doosje met emaille A gold enamel box

Frans of Hollands, ca. 1650

Hoogte 1,0 cm Ø 2,5 cm
12 gram

Een zeer fijn gouden doosje met op het deksel een geëmailleerde voorstelling van twee putti die in een liefdesstrijd zijn verwikkeld. Dit vindt plaats in een landschap met bergen en een rivier, centraal is een windmolen te zien. Boven staat de tekst Combat heureux. De zijden zijn geëmailleerd met bloemen. De bodem heeft eveneens in emaille-techniek een goudkleurig gekroond spiegelmonogram op een witte ondergrond met een rand van groene bladeren. Het doosje en het deksel zijn afgebiesd met gouden kabelranden.

Over emaille schilderwerk in Nederland in de zeventiende eeuw is nauwelijks iets bekend. Er werden vooral kleine juwelen en persoonlijke objecten van goud gedecoreerd met emaille. Zo bezit het Rijksmuseum een parfumflesje in de vorm van een kalebas. In de collectie Ritman bevond zich een bestekcouvert met geëmailleerde heften en het Victoria and Albert Museum bezit een gouden schaar etui. Alle zijn fijn gedecoreerd met bloemen. Omdat deze kleine gouden voorwerpen buiten de gildebepalingen vielen hoefden zij niet gekeurd te worden. Aangenomen wordt dat de bloemvoorwerpen hierboven genoemd in Nederland gemaakt zijn. Bekend is dat in de zeventiende eeuw in Amsterdam geëmailleerd goud een courant artikel was. Helaas is er zeer weinig van overgebleven en nog minder van bekend. Een beroemd atelier dat veel voor vorstenhoven werkte was dat van de Toutins in Blois en later Parijs. Zij hebben diverse kleine voorwerpen voortgebracht van goud geëmailleerd met bloemen.

De 'Combat heureux' legende is gebaseerd op het *Amorum emblemata* van Octavius Vaenius uit 1608. De schilder, tekenaar en humanist Otto van Veen (omstreeks 1556-1629) reisde omstreeks 1574 naar Rome. Carel van Mander vermeldt in zijn *Schilderboeck* dat Van Veen aan het hof van Rudolf II in Praag werkte voordat hij terugkeerde naar de Nederlanden. In de zeventiende eeuw legde hij zich toe op emblemata. Dit zijn afbeeldingen met een korte meestal moralistische spreuk of gedicht. In Nederland behandelen deze vooral het thema liefde.

Penningen

Een aparte categorie in het Nederlandse zilver behoort toe aan de penningen. De meest fraaie en verfijnde zijn in de zeventiende eeuw gemaakt. Deze penningen, die niet als betaalmiddel maar als herinnering bedoeld waren, werden veelal door zilversmeden vervaardigd. Mr. J.W. Frederiks, die naast het vierdelige standaardwerk over zilver twee boeken over penningen schreef, gaf aan de penning de definitie van een kleine muntachtige herinnerings- of decoratieve plaquette die aan twee zijden gedecoreerd is.

Er is een aantal methoden om penningen te maken. In oorsprong werden penningen gegoten. Penningen kunnen ook geslagen worden met een stempel, in vervolg op deze manier ontstond de schroefpers waarmee penningen worden geperst.

Typisch Nederlands zijn gedreven en gegraveerde penningen. Nederlandse zilversmeden die herinneringspenningen vervaardigden, dreven met de hand twee platen die zij aan elkaar soldeerden. Deze methode wordt in Duitsland *Hohlguss* genoemd vanwege de holle ruimte die ertussen zit. Om meerdere exemplaren te maken, werden de twee afzonderlijke plaquettes afgegoten en nageciseleerd. Vooral Pieter van Abeele was een bedreven penningmaker in deze kunst. Een gegraveerde penning is een aan beide zijden met een voorstelling of tekst gegraveerde medaille. Volgens Frederiks zijn de meest verfijnde gegraveerde penningen onder meer vervaardigd door Claes Bel uit Hoorn en de monogrammist AB en Michel le Blon uit Amsterdam.

Penningen zijn in diverse groepen onder te verdelen. Historiepenningen hebben een historische gebeurtenis als onderwerp. Dit kan een veldslag of vrede zijn maar ook de bouw van het Stadhuis van Amsterdam is veelvuldig op penningen gememoreerd. Daarnaast is er de categorie van portretpenningen. Dit is de oudste categorie die al uit de Italiaanse renaissance voorbeelden kent. Deze penningen zijn geïnspireerd op de Romeinse keizermunten uit de oudheid. Een andere categorie is die van de familiegebeurtenissen te weten geboorte, doop, huwelijk of overlijden. In de categorie sier- en pronkpenningen vallen die penningen die los van een bijzondere gebeurtenis een Bijbelse of allegorische voorstelling verbeelden. Vaak passen deze voorstellingen wel bij geloof of trouw en zij zullen doorgaans bij verloving of huwelijk ten geschenke zijn gegeven. Tot slot zijn er nog gilde-, vroedschaps- en prijspenningen.

Penningen worden al eeuwen verzameld en gedocumenteerd. Het bekendste werk op het gebied van de historiepenningen is Gerard van Loons vierdelige *Beschrijving der Nederlandsche Historiepenningen* uit het begin van de achttiende eeuw. Van Loon zelf was een verwoed verzamelaar die een grote collectie penningen bezat.

Huwelijkspenning

Caritas en de Dood

Amsterdam, 1630

Michel le Blon

verso: 'Daer is myn Trow, myn hert n zin
Hout Daer Jonckvrouw Die ick Bemin
En ander gheen 1630'

41 x 42 mm, 54 gram

Vergelijkende literatuur:

J.W. Frederiks, *Dutch Silver Vol. II*, Den Haag 1958, nr. 94

Huwelijksdoosje

Bruiloft te Cana

verso: *Bruidspaar hand in hand*

Amsterdam, 1600 - 1640

Gesigneerd: **JL**

Ø 58 mm, 32 gram

Vergelijkende literatuur:

J.W. Frederiks, *Dutch Silver Vol. II*, Den Haag 1958,
nr. 154 en 166

Sierpenning

Christus met de Samaritaanse vrouw
verso: Christus met discipelen

Hoorn, 1667 - 1684

Claes Bel

Ø 58 mm, 31 gram

Literatuur:

J.W. Frederiks, *Dutch Silver Vol. II*, Den Haag 1958, nr. 387

Huwelijkspenning

Jacob en Rachel

Amsterdam, 1600 - 1650

Monogrammist AB

‘Als Jacob Rachel vind soo drenckt hij t vee met lust

verso: Laban zegent Jacob en Rachel

‘Doen Laban Rachel stelde aen Jacob groende sij
was s herders ziel vernoecht van al de slaveni’

Ø 64 mm, 39 gram

Literatuur:

J.W. Frederiks, *Dutch Silver Vol. II*, Den Haag 1958, nr. 156

Historiepenning

Gezicht op Amsterdam en op Slot Loevestein

Amsterdam, 1650
Pieter van Abeele

Gezicht op Amsterdam vanaf het IJ, op de voorgrond het jacht van de stadhouder 'Ons hert en land is voor het land'

verso: *De mislukte belegering van slot Loevestein door Willem II en het overbrengen van de zes heren.*

'Godt heeft ons bewaert' 'Afgetrocken den 4 Augustij 1650'
'Nu rust dien Prins diet vrije Nederland te lief hadt voor sichself zijn vaders
Rechterhant Heeft het doort swaert behoet voor rampen en bederven
Dees heeft het lant behoet voor Rampen door sijn sterven.'

Ø 66 mm, 60 gram

Vergelijkende literatuur:

J.W. Frederiks, *Dutch Silver*, Den Haag 1958, deel II, nr. 224

recto:

J.W. Frederiks, *De meesters der plaquette-penningen*, 1943, 1b26

verso:

J.W. Frederiks, *De meesters der plaquette-penningen*, 1943, 26d

Penning

Beleg van Groningen

Groningen, circa 1672

Jan de Fries

'Groningen is belegert den 9 July en verlaten den 17 Aug:
1672'

verso: 'Coevorden stormender hand in genomen op den 20
decemb Anno 1672'

Ø 77 mm, 64 gram

Vergelijkende literatuur:

J.W. Frederiks, *Dutch Silver Vol. III*, Den Haag 1960, nr. 397

Penningdoosje

Bruidspaar hand in hand

Amsterdam, 1632

Monogrammist AB

'Godt heeft gefocht tesaem ons beiden

Darom sal ons geen mensche scheiden Anno 1632'

verso: *Bruiloft te Cana*

'Gelick gy o here tot cana in galilea fin also wilt tot onser ehr
ons water ock maeken tot wien' Ab fc

Ø 77 mm, 64 gram

Literatuur:

J.W. Frederiks, *Dutch Silver Vol. II*, Den Haag 1958, nr. 156

Pronkschotel
A fine dish

Dordrecht, ca. 1688
Jan van Ossevoort (toegeschreven)

Ø 37,4 cm
618 gram

Op deze gedreven zilveren pronkschotel worden in ovale medaillons vier voorstellingen weergegeven uit het leven van Christus.

De Annunciatie	Lucas 1: 26 – 38
De Geboorte	Lucas 2: 1 – 7
De Besnijdenis	Lucas 2: 21
De Aanbidding van de Koningen	Mattheüs 2: 1 – 12

Tussen de medaillons zijn gedreven vaaskandelaars te zien. De rand van het gladde, iets verlaagde centrum is afgebiesd met een band van in elkaar overlopende laurierbladeren. In het gladde centrum is een nog onbekend alliantiewapen gegraveerd. De gladde buitenrand van de schotel is omgevouwen in zachte organische vormen.

Vanaf ongeveer 1670 kwam het gebruik van florale motieven als versiering bij drijfwerk in de mode. Zozeer zelfs dat er internationaal werd gesproken van de Hollandse bloemstijl.

Het valt op dat Jan van Ossevoort zijn eigen weg kiest bij het decoreren en zich bij deze schotel niet conformeerde aan de heersende stijl.

Beker

A finely engraved beaker

Dordrecht, 1696
Adriaen Wor

Hoogte 16 cm Ø 10,8 cm
226 gram

Een zilveren beker op gladde voetrand. De beker is aan de bovenzijde gegraveerd met bandwerk tussen takjes, bladeren en bloemen. Hieraan drie afhangende trossen van fijn gegraveerde bloemrozetten en takjes, waartussen drie afhangende peren met bladeren.

De onderzijde is rijk versierd met een gegraveerde boerenkar met een boer met een zweep in de hand. De kar wordt getrokken door één paard. Tevens zien we in het landschap een uit een fles drinkende jongen die op de grond zit. Naast hem een man achter de eg die wordt voortgetrokken door een paard. De boer rookt onderwijl een pijpje.

Adriaen Wor werd op 15 februari 1672 in Dordrecht geboren. Hij huwde op 10 april 1695 met Dirckje van Dam uit Gorinchem. Deze beker uit 1696 is het tot op heden vroegst bekende werk van Wor, waarvan alleen achttiende eeuws werk bekend was. Adriaen Wor werd begraven in Dordrecht op 15 maart 1740. Dirk Wor volgde zijn vader op in het vak van zilversmid.

Paar penkandelaars *A pair of pricket candlesticks*

Amsterdam, 1710
Christiaan Warenberg

Hoogte 42,5 cm, breedte 17 cm, 2360 gram

Vergelijkende literatuur:

Elias Voet jr., *Merken van Amsterdamsche Goud- en Zilversmeden*, 1912, nr. 133

J.W. Frederiks, *Dutch Silver*, 1961 vol. IV, nr. 235, afb. 233

Nederlands Zilver/Dutch Silver 1580-1830, 1979, nr. 96, pp. 198-199

Meesterwerken in Zilver, Amsterdams Zilver 1520-1820, 1984, nr. 86, p. 86

J.R. de Lorm, *Amsterdams Goud en Zilver*, Rijksmuseum 1999, nr. 36, p. 85

Een paar gegoten en gedreven kandelaars. De voet bestaat uit drie naar binnen gekrulde pootjes waarvan de zijden zijn geruwd en waarop een versiering van acanthusbladeren is aangebracht. Over de voorzijde van de pootjes loopt een parelrand.

De poten zijn met elkaar verbonden door bloemfestoenen. De ronde stam is opgebouwd uit een klokvormig, een vaasvormig en een balustervormig deel. Deze delen zijn versierd met acanthusbladeren en worden verbonden met gladde balusters en balusters met godrons. De kandelaars worden bekroond door een grote kelkvormige vetvanger die is versierd met acanthusbladeren, hierin centraal een taps toelopende pin voor de kaars.

Dit paar kandelaars heeft deel uitgemaakt van een set van minimaal vier. Het andere paar bevindt zich in het Rijksmuseum. Christiaan Warenberg gebruikte twee verschillende meestertekens: **CW** voor zijn profaan werk, **KW gekroond** op zilver dat hij maakte voor kerkelijke opdrachtgevers. Deze kandelaars dragen het merk **CW** waarmee de conclusie voor de hand ligt dat deze kandelaars zijn vervaardigd in opdracht van een vermogende Amsterdammer. Christiaan Warenberg werd geboren in Augsburg, hij werd poorter en zilversmid in Amsterdam in 1696 en overleed in 1747.

Herkomst:

Jonkvrouwe van Bienen, ca. 1912

Robert May

Christie's Amsterdam, 4-5 december 1986, lot 302

Kraankan *A coffee urn*

Den Haag, 1715
Daniël de Vilette

Hoogte 30,3 cm, breedte 19,4 cm
1038 gram

Een ronde Louis XIV zilveren kraankan met twee scharnierende grepen en een kraantje. De kan rust op een gewelfde en geprofileerde voet met een nodus die ajour gezaagd is. De niervormige grepen hangen aan S-vormige gebogen voluten. Het hoge geprofileerde deksel met brede knoop, eindigt in een ronde knop met horizontale rand.

Kraantjeskannen uit de eerste helft van de achttiende eeuw hebben meestal de vorm van een tuinvaas. Deze sober gedecoreerde kan ontleent zijn schoonheid aan de opeenstapeling van profileringen die zich spiegelen in het glanzende metaal. De ingetogen, Calvinistische, uitvoering van de Louis XIV vormentaal wordt internationaal geroemd. De vorm was universeel en populair en werd zowel in Den Haag als in de provincie gebruikt. Opmerkelijk is dat de vorm van deze kraankan zeer snel verspreid raakte. Zo is er in Groningen al een dergelijk model kraankan vervaardigd in 1711. Dit is de vroegst bekende Haagse kan. De koffie in deze kannen werd warm gehouden door een klein los brandertje in de voet te plaatsen, de ajour versierde nodus wijst daarop.

Herkomst:

Van Ravenstein, 1981

Particuliere verzameling, Nederland

In bruikleen aan het Gemeentemuseum Den Haag, 2003-2012

Literatuur en tentoonstellingen:

Magie van de edelsmeedkunst. Europees zilver uit privebezit 1500-1850,
Gent, 2000, no. 311

Jet Pijzel-Dommisse, *Haags Goud en Zilver, Edelsmeedkunst uit de Hofstad*, 2005,
no. 160, pp. 323-324

Mand

A magnificent basket

Amsterdam, 1778
Johannes Schiotling

Hoogte 12,7 cm, 25 x 39 cm
1174 gram

Een ovale gezaagde en gegraveerde zilveren mand met gewelfde wanden. Deze wanden zijn gezaagd in ruitvormen en rozetten. Ze worden afgebakend door gladde golvende banden waarboven S-vormige meanders en cirkels lopen.

Centraal over de wanden lopen guirlandes onderbroken door grote, in vieren gedeelde cirkels en afhangende bladeren. Op de bovenrand is een gegoten lijst gesoldeerd van eikenbladeren afgewisseld door eikeltjes die bij de handvatten eindigen in strikjes. De bodemrand bestaat uit gladde voluten afgewisseld door vier appliques van acanthusbladeren die als pootjes dienen. In het centrum en onder de grepen worden de voluten afgewisseld door rocailles van acanthusbladeren.

Bij vergelijking met andere manden die door Schiotling werden gemaakt is het niet overdreven te stellen dat de hier afgebeelde mand wat betreft ontwerp en uitvoering de belangrijkste mand is die het atelier van deze belangrijke Amsterdamse meester heeft verlaten. De rijke uitvoering met de opvallende bovenrand van eikenbladeren die doorloopt in de grepen geven de mand veel gewicht en allure.

De Zweed Johannes Schiotling bekwaamt zich als zilversmid in Gothenburg en komt in 1762 naar Amsterdam. Binnen enkele jaren heeft hij een atelier met zes gezellen. Grote opdrachtgevers uit het Amsterdamse regentenpatriciaat zoals de vermogende bankier John Hope maar ook de verschillende kerkgenootschappen bepaalden zijn succes en het volume van zijn productie. Christopher Mittscherlich was zijn meesterknecht van 1766 tot zijn dood in 1793. Hij vervaardigde voor het zilveren huwelijksjubileum van zijn patroon en diens echtgenote in 1788 een dubbelportret in was. Zo behoort Johannes Schiotling tot een van de weinige zilversmeden die voor ons een gezicht heeft gekregen.

Theekist met 3 bussen *A tea chest with three boxes*

Rotterdam, 1782
Anthony Huys

Kist : hoogte 19,5 cm, 14,4 x 20,7 cm
Theebussen : hoogte 9,4 cm, 5,2 x 8,6 cm
Suikerbus : hoogte 9,9 cm, 6,3 x 8,7 cm

Een rechthoekige amboina-wortelhouten theekist met langs de randen biezen van ebbenhout. De kist staat op vier zilveren bol-klauwpootjes, de zilveren slotplaat is versierd met takjes en een guirlande. Op het scharnierend deksel is een zilveren greep aangebracht met een rocaille, guirlande en takjes.

De kist is voorzien van twee rechthoekige zilveren theebussen waarvan de bovenranden zijn gegraveerd met een versiering van bladmotieven die door strikjes worden onderbroken. Langs het gladde deksel is een parelrandversiering. De deksels hebben een greep van bloemen, bladeren en takjes. In het midden van de kist staat een suikerbus met identieke gravering. Het scharnierend deksel heeft een bloemornament als greep. In de kist zit tevens een zilveren kandijtang met schelpvormige greepjes en een gestoken versiering. Deze tang is gemaakt door Pieter Pieters, die eveneens werkzaam was in Rotterdam.

Het drinken van thee kwam in het vierde kwart van de zeventiende eeuw op en was voorbehouden aan de hogere klasse, niet in de laatste plaats door de prijs van thee. Om de kostbaarheid ervan te benadrukken werden rond 1680 de eerste theebusjes van zilver gemaakt. Pas in de tweede helft van de achttiende eeuw kreeg theedrinken in groter gezelschap een speciaal accent. Er werd uitpakket met luxueus uitgevoerde theekisten met meerdere zilveren bussen voor thee en suiker, in een enkel geval zelfs met een fraai opengewerkt mandje voor confiture.

Opvallend is dat de oudst bekende theekisten een even exotische uitstraling hebben als de thee zelf. Het Rijksmuseum bezit een theekist uit 1756 beplakt met schildpad. Een ander voorbeeld uit 1768 is een kist belijmd met gesneden paarlemoer in chinoiserie voorstellingen. In die traditie past ook deze kist met zijn hout afkomstig uit Ambon.

Een paar bestekkisten van kayu-pelet hout
A pair of cutlery chests

Amsterdam, 1778
Johannes Schiotling en Cornelis Rudolph Stolting

Grote kist : hoogte 35,8 cm, 21,3 x 20,2 cm
Kleine kist : hoogte 32,6 cm, 18,2 x 19,2 cm

Een paar houten bestekkisten gemaakt van het zeldzame en kostbare tropische kayu-pelet hout. Kayu-pelet betekent gevlekt hout. De grote kist is massief en heeft een interieur voor twaalf couverts en messen, de kleine eikenhouten kist is belijmd met kayu-pelet en ingericht voor twaalf dessertcouverts en messen. Het beslag en de pootjes zijn van zilver.

Een set van twaalf zilveren tafel- en dessertcouverts, aangevuld met messen was vroeger een heel zeldzaam en kostbaar bezit. Daarom kwamen in het laatste kwart van de achttiende eeuw bestekfoedralen in de mode. Geplaatst op een buffet of commode toonden zij de welstand van de eigenaar op een elegante wijze.

Inktstel

An inkwell stand

Maastricht, 1788 - 1792
Dominicus Bauduin

Hoogte 7,4 cm, 14,9 x 20,8 cm
594 gram

Een rechthoekig zilveren inktstel met ingesnoerde hoeken op vier vlakke bolpootjes. De opstaande wanden van het blad zijn versierd met dubbele gestoken golvende lijsten en lijnen van arceringen.

Op het blaadje staan twee ronde gladde potjes voor inkt en zand, daartussen een koker om een lakzegel of lakstaaf in te bewaren. Het deksel van deze koker draagt een gegraveerde achtpuntige ster, de randen zijn versierd met een gestoken parellijst. Achterop het blad staan twee cilindrische kokers als houders voor een kaars en een ganzenveer.

Dominicus Bauduin werd geboren in 1747. Hij huurde in 1773 het huis 'de gulde Baaid' gelegen in de Grote Staat voor een periode van twaalf jaar. Hij was keurmeester en overdeken. Hij woonde bij zijn overlijden in 1809 nog in dezelfde straat.

Set van 6 kandelaars

A set of 6 candlesticks

Amsterdam, 1806
Anton Hinrich Pape

Hoogte 29,5 cm, Ø 13,8 cm

Een set van zes zilveren kandelaars op ronde voet met gladde opstaande voetrand en brede schuine filetranden. De vlakke kant van de voet, de stam en de kaarshouder zijn versierd met cannelures, de gladde tussendelen zijn afgewisseld met godrons.

Op de bovenzijde van de voet is rekening gehouden met een uitsparing in de cannelures voor het contemporain gegraveerde wapen van de Amsterdamse familie Clifford.

Jhr. Mr. George Clifford (1769-1847) trouwde op 1 juni 1806 met Carolina Justina van Weede (1779-1837). Hoogstwaarschijnlijk werden de kandelaars voor dit huwelijk vervaardigd.

De familie Clifford was een Schots geslacht van koopmannen en bankiers dat al sinds de zeventiende eeuw in Amsterdam woonde. Jhr. Mr. George Clifford bekleedde ten tijde van de Republiek al regentenfuncties in Amsterdam en werd na de Bataafs-Franse tijd lid van de Notabelenvergadering. Hij had behalve in de Staten-Generaal en de Tweede Kamer ook zitting in de Amsterdamse raad. In 1815 werd hij benoemd tot Jonkheer. Het Rijksmuseum bezit een paar kandelaars uit 1805 met het familiewapen van Clifford, eveneens van de hand van deze zilversmid.

Een selectie zilveren miniatures, 17^e eeuw
Dutch silver miniatures, 17th century

Koedoder
A butcher

Amsterdam 1642 - 1696
Wessel Jansen

Hoogte 34 mm, 39 x 40 mm

Een paar kandelaars
A pair of candlesticks

Amsterdam 1642 - 1696
Wessel Jansen

Hoogte 68 mm, Ø 56 mm

Beker
A beaker

Hollands 1670 - 1700
Ongemerkt

Hoogte 38 mm, Ø 39 mm

Een selectie zilveren miniatures 18^e eeuw
Dutch silver miniatures, 18th century

Driekranenkan
A coffee urn

Amsterdam 1738
Frederik van Strant II

Hoogte 85 mm, Ø 61 mm

Haardstel
A fire place

Amsterdam 1747
Arnoldus van Geffen

hoogte 34 mm, 39 x 40 mm

Inkstel
Inkwell stand

Amsterdam 1767
Arnoldus van Geffen

hoogte 37 mm, 44 x 73 mm

Colofon

Deze catalogus is samengesteld in opdracht van John Endlich Antiquairs.

Productie : Dick Endlich
Tekst : John Endlich & Marius van Dam
Foto's : Dick Endlich
Drukwerk : Printgarden - Alphen a/d Rijn
Ontwerp : New Fountain - Haarlem
Datum : Haarlem, februari 2013

© John Endlich Antiquairs

John Endlich Antiquairs

Spekstraat 10
NL - 2011 HM Haarlem
Bezoek volgens afspraak.

Telefoon : +31 (0)23 - 532 0274
Mobiel : +31 (0)6 - 4827 8963 Dick Endlich
Mobiel : +31 (0)6 - 5122 5353 John Endlich
info@johnendlich.nl
www.johnendlich.nl

